

*Асем Оспанова¹, Теңгеш Қаленова²,
Салтанат Жалмагамбетова³*

*¹Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ докторанты
(Нұр-Сұлтан қ. Қазақстан)
e-mail: asem_eni_81@mail.ru*

*²Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ оқытушысы,
тарих ғылымдарының кандидаты,
(Нұр-Сұлтан қ. Қазақстан)
e-mail: kalenovats@mail.ru*

*³Astana IT University, әлеуметтік ғылымдар департаментінің
сеньор-лекторы., педагогика ғылымдарының магистрі,
(Нұр-Сұлтан қ. Қазақстан)
e-mail: saltanat.zhalmagambetova@astanait.edu.kz*

**ҚАЗАҚСТАНДА ҒЫЛЫМ САЛАСЫН БАСҚАРУДАҒЫ
МЕМЛЕКЕТТІК САЯСАТ**

Аңдатпа. Мақала қоғамдық прогрестің ең қуатты қозғалтқышы, қоғам дамуының негізгі көрсеткіштерінің бірі – ғылымды басқару саласы және осы саладағы мемлекеттік саясат мәселесіне арналған. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін ғылым саласы жаңа жолға қойылып, мемлекеттік саясаттың басымдықтары ретінде заң қабылданып, әр түрлі көптеген бағдарламалар ұсынылып, олардың жүзеге асырылу жолдары да айқындала бастады. Бірақ, еліміздегі жалпы білім және ғылым саласына қатысты жүргізілетін саясат әртүрлі жоспарлы және бірдей емес сипатта. Өйткені, бұл саладағы реформалар да қоғамның дамуымен қатар толықтырылып, өзгеріске ұшырап отыруы тиіс.

Мақалада Қазақстандағы ғылым саласын басқару бойынша мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттары мен деңгейлері, жоспарлары және мемлекеттік бағдарламалар сарапталып, талдау жасалынады. Сонымен қатар, стратегиялық даму жоспарлары, ғылымның дамуын үйлестіруші органдар, ғылымдағы серпілісті күту, әлемдік экономика дамуының қоғамдық қарым-қатынасқа әсері, ғылым саласына ықпал етуі мен түрлі теориялар мен концепцияларға негізделу шарттары қарастырылады.

Авторлардың пікірінше Қазақстан ғылымының даму перспективалары мемлекет ғылымнан нақты нені күтеді және соған сәйкес ғылыми-техникалық саясат қандай болуы керектігіне байланысты болады. Бұл мәселені толықтай түсіну үшін ғылымның дамуындағы елдің ғылымды немесе ғылыми-техникалық саясатты басқаруды көре білу не тұжырымдамасын жасау қажет.

Түйін сөздер: ғылым, ғылымды басқару, ФЗТҚЖ /НИОКР/, инновация,

ғылыми зерттеулер, Қазақстан Республикасы Үкіметі, Жоғары ғылыми-техникалық комиссия (ЖФТК), ғылымдағы серпіліс, Ұлттық ғылыми кеңестер, ғылым, техника және инновация (ГТИ), жалпы ішкі өнім (ЖІӨ), басым бағыттар.

Асем Оспанова, Тенгеш Каленова, Салтанат Жалмағамбетова
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ УПРАВЛЕНИЯ
НАУКОЙ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация. Статья посвящена мощнейшему двигателю общественного прогресса, одному из основных показателей общественного развития – науке управления и государственной политике в этой сфере. После обретения нашей страной независимости была реорганизована сфера науки, принят закон как приоритет государственной политики, предложено множество различных программ и определены пути их реализации. Однако политика в области образования и науки в стране разноплановая и неравномерная. Ведь реформы в этой сфере должны дополняться и изменяться вместе с развитием общества.

В статье анализируются основные направления и уровни государственной политики, планы и государственные программы по управлению наукой в Казахстане. Кроме того, рассматриваются стратегические планы развития, координирующие органы развития науки, ожидание прорыва в науке, влияние глобального экономического развития на общественные отношения, влияние на науку и условия, основанные на различных теориях и концепциях.

По мнению авторов, перспективы развития науки в Казахстане будут зависеть от того, чего государство ждет от науки и, соответственно, какой должна быть научно-техническая политика. Для полного понимания этого вопроса необходимо уметь видеть или разрабатывать концепцию управления наукой или научно-технической политики страны в развитии науки.

Ключевые слова: наука, управление наукой, НИОКР, (научно-исследовательские и опытно конструкторские работы) инновация, научные исследования, Правительство Республики Казахстан, Высшая научно-техническая комиссия (ВНТК), прорыв в науке, Национально-научный совет, наука, техника и инновация (НТИ), ВВП, приоритетные направления.

Assem Ospanova, Tengesh Kalenova, Saltanat Zhalmagambetova
STATE POLICY IN THE FIELD OF SCIENCE MANAGEMENT IN
KAZAKHSTAN

Abstract. The article is devoted to the most powerful engine of social progress, one of the main indicators of social development - the science of management and state policy in this area. After our country gained independence, the sphere of science was reorganized, a law was adopted as a priority of state policy, many different

---

programs were proposed and ways of their implementation were determined. However, the policy in the field of education and science in the country is diverse and uneven. After all, reforms in this area should be supplemented and changed along with the development of society.

The article analyzes the main directions and levels of state policy, plans and state programs for the management of science in Kazakhstan. In addition, strategic development plans are considered, coordinating bodies for the development of science, the expectation of a breakthrough in science, the impact of global economic development on social relations, the impact on science and conditions based on various theories and concepts.

According to the authors, the prospects for the development of science in Kazakhstan will depend on what the state expects from science and, accordingly, what should be the science and technology policy. To fully understand this issue, it is necessary to be able to see or develop the concept of science management or the country's scientific and technological policy in the development of science.

Keywords: *science, science management, R&D, (research and development work) innovation, scientific research, Government of the Republic of Kazakhstan, Higher Scientific and Technical Commission (VNTK), breakthrough in science, National Scientific Council, science, technology and innovation (NTI), GDP, priority areas.*

Кіріспе

Кез келген мемлекеттің дамуында ғылым мен техниканың орны мен ролі ерекше, олай дейтін себебіміз қоғамдағы құндылықтардың белгілі бір ортаға бейімделуі сол ортадағы ғылым деңгейінің дәрежесіне, тағы да басқа жағдайларына тікелей әсер етеді. Мемлекет дамуын алға қарай жылжыту үшін де тікелей осы салалардың жан-жақты үнемі алға басуы, барлық ғылым саласының бір ортаға тоғысуы одан ілгері дамуды қажет етеді. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін ғылым саласы жаңа жолға қойылып, мемлекеттік саясаттың басымдықтары ретінде заң қабылданып, әр түрлі көптеген бағдарламалар ұсынылып, олардың жүзеге асырылу жолдары да айқындала бастады. Сондықтан ғылым, техника, инновация саласындағы ұлттық саясат мынадай мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған: біріншіден, инновациялық және техно-кәсіпкерлік экожүйесін құру; екіншіден, жақсы жұмыс істейтін ҒЗТҚЖ (ғылыми зерттеу және тәжірибелік құрастырымдылық жұмыстар) инфрақұрылымын дамыту; үшіншіден, ғылым мен өнеркәсіп арасындағы ынтымақтастықты кеңейту; төртіншіден, технологиялар мен білім трансфертінің тетіктерін жетілдіру; бесіншіден, құны жоғары өнім өндірісін ұлғайту; алтыншыдан, инновациялар мен технологиялық әзірлемелерді дамытуды қолдау. Міне осындай мақсаттарға қол жеткізу үшін қандай негізгі міндеттер атқарылуы қажет екендігіне ғылыми тұрғыдан талаптар белгілене бастады.

Зерттеу бөлімінің әдіс-тәсілдері

Осы мақаланы зерттеу барысында ғылымды басқару саласына қатысты жазылған зерттеу жұмыстары бойынша салыстырмалы әдіс, талдау және статистикалық әдістер қолданылды. Жұмыс бойынша әр түрлі бағдарламалар, ғылыми баяндамалар, мерзімді басылымдар, интернет ресурстарынан пайдаланылды.

Негізгі бөлім

Жалпы Қазақстан Республикасындағы Ғылым туралы Заң ең алғаш 2001 жылы 9 шілдеде, содан кейін 2004, 2007 жылдары қабылданып, кейін күшін жойғанын білеміз. Бүгінгі күндегі қолданыстағы Қазақстан Республикасының заңы 2011 жылы 18 ақпанда қабылданған. Ол 8 тарау мен 31 баптан тұрады, әр тарауда ғылыми және ғылыми-техникалық қызмет саласындағы мемлекеттік органдардың мүмкіншілігі, осы саланың субъектілері, ғылыми қызметкерлерді әлеуметтік қамтамасыз ету, ғылыми және ғылыми-техникалық қызметті басқару, ғылымның дамуын экономикалық ынталандыру және халықаралық ынтымақтастық мәселелеріне көңіл бөлген.

Бұл заң ғылым мен ғылыми-техникалық қызмет саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейді, Қазақстан Республикасының ұлттық ғылыми жүйесінің жұмыс істеуі мен дамуының негізгі принциптері мен тетіктерін белгілейді. Ол мемлекеттік органдардың ғылыми және ғылыми қызмет саласындағы құзыретін айқындайды және ғылымды басқару мен қаржыландырудың жаңа моделін енгізуге баса назар аударады. Заңда Жоғары ғылыми-техникалық комиссия (Премьер-Министрдің төрағалығымен барлық министрліктердің жоғары лауазымды тұлғаларын біріктіретін үйлестіруші орган), басым бағыттар бойынша ұлттық ғылыми кеңестер (олардың құрамына лауазымды тұлғалары мен бизнес-қоғамдастықтың өкілдері кіреді, олар ҒЗТҚЖ үшін мемлекеттік гранттар беру туралы ұсыныстарды бекіту бойынша шешімдер қабылдау үдерістерінде шешуші рөл атқарады) және Мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптама ұлттық орталығы.

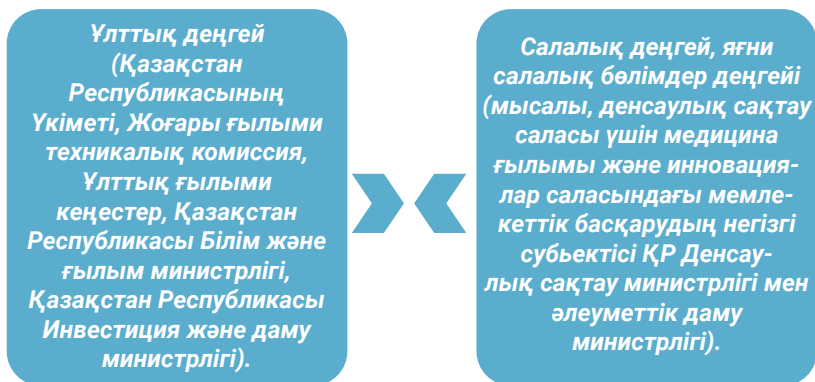
Тақырыптың отандық және шетелдік зерттелу деңгейлеріне келер болсақ, бұл мәселе біршама зерттеуді қажет ететінін байқауға болады. Шетелдік зерттеушілер қатарынан кейбір зерттеушілерге тоқталар болсақ, мысалы Ресейден шығатын «Управление наукой: теория и практика» журналында жарық көрген зерттеушілердің мақалаларын атап өтуге болады. Е.Семенов «Государственная научно-технологическая политика в современной России: замысел и реализация» жұмысында көбінесе ғылыми-техникалық сала, ғылыми-техникалық саланы басқару, мемлекеттік ғылыми-технологиялық саясат, білімдер өндірісі, көрсеткіштер өндірісі, ғылыми техникалық серпіліс ұғымдарын басшылыққа алса, Г.Шепелев «О государственном регулировании науки» мақаласында ғылымның нормативтік-құқықтық базасы, ғылым мен инновация туралы заңдарға, сондай-ақ фундаменталды, қолданбалы ғылымға, ғылыми қызмет ресурстары мен ғылымды басқаруға тоқталады. Ал, отандық зерттеушілер ішінен А.Ибраев, Е.Шевченко зерттеулерін, жыл сайынғы

Ұлттық ғылыми есеп, А.Шотбайқызының «Егемен Қазақстан» газетіне жақында жариялаған «Отандық ғылымның отыз жылы» атты мақаласын айтуға болады, бірақ бұның барлығы да тақырыпты толықтай ашып бере алмайды, себебі ғылымдағы басқару ол өзгеріп отыратын үздіксіз процесс.

«Қазақстан-2050» стратегиясында 2030 жылға қарай «жаңғырту арқылы серпінділікке» баса назар аударылады. 2012 жылғы ұсынылған бұл стратегияның басты мақсаты – мықты мемлекеттің, дамыған экономиканың және жалпыға ортақ еңбектің негізінде берекелі қоғам құру екені айқындалып, Қазақстан әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарында болуы көрсетілген болатын. Ұзақ мерзімді дамудың негізгі басымдықтарының ішінде білім саласымен қатар ғылымға да көңіл бөлінген, ғылым мен бизнестің кооперациясы жайында айтылған. Әрине кәсіби мемлекет құруда жаңаша оқу орындары мен зерттеу орталықтарының ашылуы, онда өз саласының мықты мамандарының дайындалып, мемлекет дамуына өзіндік үлестерін қосуы қоғам талабы болып табылады.

ТМД елдерінің көптеген мемлекеттерінде ғылым және ғылыми қауымдастық формальды түрде конституциялық құқықтары негізінде мемлекеттік қолдауға талаптарын жоғалтты. Мемлекеттік ғылыми техникалық саясаттың негізгі бағыттары ҚР Үкіметінің есебі негізінде Президентпен анықталады.

Қазақстанда ұлттық ғылым және ұлттық инновациялық жүйенің дамуы мен жұмыс істеуін қамтамасыз ету мақсатында ғылым мен инновациялар саласындағы мемлекеттік басқару екі деңгейде жүзеге асырылады:

1-сурет. Ғылым мен инновация саласындағы мемлекеттік басқару деңгейлері (2016-2017жж. мәлімет бойынша)

Ғылым туралы заңның 5-тарауы ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызметті басқаруға арналған. Мұнда ұлттық деңгей бойынша Қазақстан Республикасының Үкіметі ғылыми инновациялық қызметтің басым бағыттарын айқындайды. Сонымен қатар республикадағы стратегиялық, іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің басым бағыттары ғылыми қызметті

қаржыландыру тәртібін, мемлекеттік ғылыми техникалық сараптаманы ұйымдастыру және жүргізу тәртібін бекітеді.

2011 жылы Қазақстанда Үкімет жанындағы консультативтік орган болып табылатын Жоғары ғылыми-техникалық комиссия (бұдан әрі – ЖҒТК деп аталады) құрылды. Оны Премьер-министр басқарады және ол ғылыми инновациялық қызметтің стратегиялық міндеттері мен басымдықтарын қалыптастыруды жүзеге асырады. Комиссия ҒЗТҚЖ басымдықтарын, сондай-ақ ұлттық бағдарламаларын мақұлдайды, бұл ретте саясатқа баса назар аудару 2015 жылдан бастап инновациялар мен коммерцияландыруға бағытталды. 2019 жылы ҒТИ саласында мемлекеттік басқару жүйесін трансформациялау нәтижесінде жаңа министрлік – Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі (МЦРИАП) құрылды. Ол инновациялық саясатты әзірлеуге және іске асыруға жауапты. Оған дейін инновациялық саясатты әзірлеуге және іске асыруға екі негізгі министрлік тартылды, атап айтқанда Білім және ғылым министрлігі және Инвестициялар және даму министрлігі (бұрынғы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігі (2004-2014 жж.) және қазір Индустрия және инфрақұрылымды дамыту министрлігі).

Сондай-ақ, ғылыми қызметті мемлекеттік бюджеттен қаржыландыру бойынша ұсыныстар әзірлеу, бағдарламалық нысаналы қаржыландырудың ғылыми-техникалық бағдарламаларына өтінімдерді бекіту, шынайы өмірге сыртқы инвестицияларды тарту бойынша ұсынымдар әзірлеу т.б («Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанынан Жоғары ғылыми-техникалық комиссия құру туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 20.04.2011 жылғы №429 қаулысы).

Ұлттық ғылыми кеңестер ғылыми қызметті дамытудың жекелеген бағыттары бойынша алқалы органдар болып табылады. Ол ғылыми бағыттарды қалыптастыруды, ғылыми зерттеулерге бөлінетін қаржыландырудың нысандары мен көлемін айқындауды, ғылыми жаңашылдықты, ұсынылатын ғылыми жобаларды әзірлеу дәрежесін бағалауды жүзеге асырады.

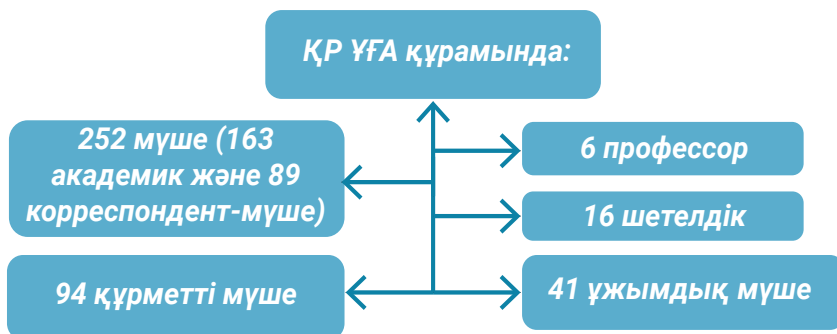
Келесі бір ғылымды басқаруда үйлестіруші орган Білім және ғылым министрлігі ғылым саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастыру және іске асыру жөніндегі ұсыныстарды әзірлейді, мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің ғылыми жобалары мен бағдарламаларын үйлестіреді. Сонымен қатар Қазақстанда іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің басым бағыттарын әзірлейді, ғылыми зерттеулер шеңберінде жүзеге асырылатын салалық өкілетті органдардың жұмысын үйлестіреді. (ҚР ғылым туралы 18.02.2011 жылғы № 407 заңы)

Республикалық деңгейде мемлекеттік функцияларды қолдайтын жұмыс органдарына мыналар жатады:

- Мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптама ұлттық орталығы;
- «Ұлттық ғылыми-техникалық ақпарат орталығы» АҚ;
- «Бәйтерек» ұлттық басқарушы холдингі АҚ құрамына кіретін технологиялық даму жөнінде ұлттық агенттік;

- Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы [1].

Әрине өз кезегінде бұл органдардың әрқайсысының атқаратын міндеттері де әр түрлі, әрі жауапкершілік үлкен, талапқа сай болып келеді. Соған сәйкес қабылданған заңның шеңберінде жұмыстар оң шешімін тауып, ұсыныс ретінде атқарылып жатады. Солардың ішінде Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы (ҚР ҰҒА) республикалық қоғамдық бірлестігіне үздік Қазақстан ғалымдары – академияның толық мүшелері (академиктері) мен корреспондент-мүшелері кіреді.

2-сурет. Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы құрамы

Дереккөз: Ғылым туралы Ұлттық баяндама. – Нұр-Сұлтан; Алматы, 2020.

ҚР ҰҒА мүшелерінің жетістіктері ҚР ҰҒА дайындалған жылсайынғы ғылым бойынша Ұлттық баяндамасында жарық көреді. Осы Орталық, классикалық Академияның көптеген мүшелері ірі халықаралық сыйлықтары мен ҚР ғылым мен білім бойынша Мемлекеттік сыйлығына ие болады. Соңғы жылдардағы Мемлекеттік барлығын дерлік ҚР ҰҒА мүшелері академиялық институттарда орындаған жұмыстары үшін иеленген. ҚР ҰҒА Республикалық қоғамдық бірлестікке айналғаннан кейін тек екі қызметтің түрі бойынша қаржыландырылады: Ғылым бойынша жылсайынғы ұлттық баяндама дайындап шығару үшін және 1946 ж. бастап шығатын әрі әлемнің 73 еліне таратылатын сегіз академиялық журналдарды шығару үшін. 2016 жылдан ҚР ҰҒА журналдары Elsevier Scopus, 2018 жылдан Clarivate Analytics (бұрынғы Thomson Reuters) ірі халықаралық базасына кіреді және Орталық Азияда ең жоғары рейтингтік ғылыми журналдары болып саналады. Сонымен қатар, ҚР ҰҒА келісімшарттық негізде республикамыздың ірі холдингтарының тапсырысымен ғылыми жобалар мен бағдарламалардың сараптамасын жүргізеді [2].

Іргелі және қолданбалы салалардағы ғылыми жаңалықтар, сондай-ақ алдыңғы қатарлы елдердегі жаңа технологиялар экономикалық өсу мен өркендеу факторы болып табылады. Сондықтан да Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев индустриялық-инновациялық дамудың екі бағдарламасына бастамашы болды, жаңғыртудың үшінші толқынын жариялады. Бұл біздің

экономикамыз бағытты сақтауы тиіс бағыттаушы жұлдыз. Бағыттың соңғы нүктесі – сапалы экономикалық өсім және Төртінші индустриялық революция жағдайындағы индустриялық-технологиялық жаңғыртудың жұмыс моделі болады. Қазақстандық ғылым өзінің тиісті позицияларын алғанша бұл міндетті шешу мүмкін емес. Әзірге Қазақстанның ғылыми саласының бүгінгі күні қандай жағдайда екенін анықтауға тырысып көрейікші. Мен еліміздегі ғылымға деген скептикалық көзқарасты негізсіз деп есептеймін. Біздің ғалымдар ғылыми жетістіктердің әлемдік қоржынына аздаған, бірақ елеулі үлес қосып келеді. Елеулі экономикалық әсері барларды атау жеткілікті [3]. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылға арналған республикалық бюджеттің атқарылуы туралы есебіне сәйкес бізде ғылыми зерттеулерге бағытталған бюджет қаражатының жеткіліксіз игерілгені бар. Мемлекет ғылымды дамытуға көп қаражат салғанына қарамастан, олар Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында қойылған мақсатқа жету үшін жеткіліксіз – 2025 жылға қарай ЖІӨ-дегі ҒЗТҚЖ шығындарының үлесін 1%-ға дейін жеткізу. ЖІӨ-дегі шығыстардың үлесі төмен деңгейде болатын жағдай инновацияларға, олардың құрылымы мен сапасына әсер етеді.

Білім мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы қазақстандық білім мен ғылымның бәсекеге қабілеттілігін, сондай-ақ ғылымның Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуына әсерін арттыру мақсатын қояды. Ғылымды осындай дамытудың міндеттері ғылыми инфрақұрылымды жаңғырту және цифрландыру, ғылыми зерттеулер мен әзірлемелердің тиімділігін арттыру және қазақстандық ғылымды әлемдік ғылыми қоғамдастыққа ықпалдастыру болып табылады. Маңызды шаралар 2025 жылға қарай ЖІӨ-ге мемлекеттік шығыстарды 1%-ға ұлғайтуды, жас ғалымдарды қолдауды күшейтуді, бірлесіп қаржыландыру талабымен ғылыми зерттеулерді гранттық қаржыландыру бойынша жыл сайынғы конкурсты енгізуді, ғылыми-зерттеу инфрақұрылымын дамыту үшін арнайы мемлекеттік қаржыландыру бағдарламасын құруды қамтиды. Қазақстанда ғылым мен өнеркәсіп арасындағы ынтымақтастықты кеңейтуге арналған ғылымның ақпараттық жүйесін құруға ерекше назар аударылатын болады.

Қазақстан Республикасының Үкіметі ҒТИ-ді айқындауда және дамытуды қолдауда басты рөл атқарады. Елде ҒТИ-ді дамытудың көптеген стратегиялары мен бағдарламалары қабылданды, оларды дамыту мен іске асыруды басқару үшін көптеген институттар құрылды. Қазақстан Республикасында енгізілген ҒТИ саласындағы мемлекеттік басқару жүйесінде шешімдер қабылдау процесі президент Әкімшілігі, Премьер-Министр Кеңесі және Ұлттық экономика министрлігі кіретін орталық мемлекеттік органдардың қолында шоғырланған. 2020 жылдың қазан айында ҚР Президентінің Жарлығымен Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі құрылды. Агенттіктің негізгі функцияларына республикалық деңгейде стратегиялық жоспарлау, мемлекеттік статистика қызметінің тиімді жұмыс істеуін ұйымдастыру,

---

реформаларды іске асыру және мемлекеттік органдар жұмысының тиімділігін бағалау жатады. Агенттік тікелей Қазақстан Республикасының Президентіне бағынады. 2019-2020 жылдары мемлекеттік органдар жүйесін соңғы қайта ұйымдастыру шеңберінде Қазақстанда инновациялық саясатты әзірлеу және іске асыру жауапкершілігі Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігіне берілді. ҒЗТҚЖ саясатын басқаруды ҚР Білім және ғылым министрлігінің Ғылым комитеті жүзеге асырады [4].

Қазақстан Республикасының Парламенті Президенттің Қазақстандағы жағдай мен ішкі және сыртқы саясаттың негізгі бағыттары туралы жыл сайынғы жолдауларына және Үкіметтің ұсыныстарына сәйкес ғылым мен техниканы дамытудың, зияткерлік меншікті қорғаудың және т.б. заңнамалық базасын айқындайды.

Мемлекеттік республикалық бюджетті бекіту кезінде ғылым мен техниканы дамытуға бөлінген қаражат көлемін белгілейді. Белгілі орыс және кеңес ғұлама ойшылы В.И. Вернадскийдің пікірінше, кез келген елдің байлығы екі фактормен құрылады:

1) ғылыми-зерттеу жұмыстары және; 2) еңбек.

Басқарудағы ұйымдастыру реформалары жағдайында, өкілеттіктердің көпшілігін орталықтан өңірлік деңгейге беру және тиісінше жергілікті билік органдарының құқықтарын кеңейту үрдісі байқалса, орталық атқарушы органдардың жергілікті атқарушы органдармен өзара іс-қимылының неғұрлым ықтимал қадамы өңірлер мүддесінде ғылыми зерттеулер жүргізуге және ғылым мен техниканы енгізуге жәрдемдесу болуы мүмкін [5].

Мұндай міндеттер 1996 жылы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 9 қыркүйектегі қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасының өңірлік саясатының тұжырымдамасында» көрініс тапты. Жергілікті өкілді органдар ғылыми зерттеулер жүргізу үшін өңірлік қорлар құруға құзырлы, бірақ, әдетте, өңірлік проблемаларды шешу үшін қаражат жеткіліксіз. Дәл осы себептен көптеген өңірлік органдар ғылыми міндеттерді шешуде үйлестіруші бола алмады. Облыстық маңызы бар жұмыстар жергілікті бюджеттерден, облыстық бюджеттен немесе республикалық бюджеттен және басқа да көздерден қаржыландырылуы мүмкін.

Ғылыми-техникалық бағдарламаның басшысы, ғылыми ұйымдар мен тапсырыс беруші (жергілікті өзін-өзі басқару және өзін-өзі басқару органы, шаруашылық жүргізуші субъект, министрлік, мемлекеттік комитет) арасындағы қатынастардың негізгі құқықтық нысандары ғылыми-техникалық өнімді жасауға, беруге және пайдалануға, ғылыми және ғылыми-кеңестік қызметтер көрсетуге арналған шарттар, сондай-ақ бірлескен ғылыми-техникалық қызмет және пайданы бөлу туралы келісімдер болып табылады.

Қорытынды

Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін ғылым мен техника жаңаша дамып, өз деңгейінде әлем елдерінен тәжірибе ала отырып, бірнеше талаптарға сай келетін өзіндік жолын таңдады. Ғылымды басқаруда көптеген мамандар әр саласында

білімін шындап әсіресе жастар тарапынан шет мемлекеттерде білім алу, әр түрлі бағдарламалар барысында толыққанды білімдерін дамытып, жетілдіріп өз деңгейлерін көрсете бастады. Соның барысында мемлекет дамуы да қарқын ала бастағанын білеміз. Ғылыми және ғылыми-техникалық қызметті басқару жағына келер болсақ алыс жақын шет мемлекеттердің тәжірибесіне сүйене отырып өзімізге біраз қажет нәрселерді түйіндедік. Ғылымды басқару ғылыми ұжымды ұйымдастыруға, олардың іс-әрекеттеріне мемлекеттік қолдау көрсетуге, сондай-ақ өндіріске ғылыми жетістіктерді енгізуге бағытталған. Басқару мемлекеттік реттеу және өзін-өзі басқарудың үйлесімділігіне негізделеді.

Ғылыми зерттеу жұмыстарының тиімділігі мен нәтижелілігі тікелей басқару жүйесінің назар аударуы мен жарамдылығына байланысты. Қазақстандағы ғылымды басқару субъектісі деп елдік, салалық, аймақтық, локальдық деңгейлерге бөлінетін басқарудың мемлекеттік құрылымын айтамыз. Басқару субъектісінің биліктік ықпалы ұйымдастырушылық, экономикалық және моральды этикалық бөліктерде жүзеге асырылады. Ал, ғылымның объектісі елдегі ғылыми зерттеу институттары, мемлекеттік өндіріс пен жекеменшік мекемелердің жиынтығы ретіндегі ұлттық ғылыми комплекс болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Капралов В. Управление наукой // URL:file:///C:/Users/77015/Desktop/607-upravlenie-naukoi.html (қаралған күні: 15.11.2021)
2. Ғылым туралы Ұлттық баяндама. – Нұр-Сұлтан; Алматы, 2020. – 240 б. ISBN 9965-25-129-0 // URL:https://nauka-nanrk.kz (қаралған күні 07.11.2021)
3. Адиль Ибраев. Наука Казахстана: в ожидании прорыва // URL://forbes.kz/process/science/nauka_kazakhstan_v_ojidanii_proryiva/ (қаралған күні 07.11.2021)
4. Анализ пробелов в сфере науки, технологий и инноваций (НТИ) в Казахстане. Подготовлен Еленой Шевченко. В рамках проекта ЕЭК ООН «Усиление инновационной политики для стран СПЕКА в поддержку Повестки дня в области устойчивого развития на период до 2030 года» Нур-Султан, 2020. – 38 стр.
5. Вернадский В. И. Начало и вечность жизни. – М., 1989. – С. 384.
6. Едророва В.Н., Овчаров А.О Государственное управление научной деятельностью //Экономический анализ: теория и практика. т. 12, вып. 7, февраль 2013 // URL:https://www.fin-izdat.ru/journal/analiz (қаралған күні 9.11.2021)
7. Медеу А.Р. Наука в Казахстане в условиях глобальных вызовов // URL:https://ingeo.kz/?p=6158 (қаралған күні 09.11.2021)

REFERENCES

1. Kapralov V. Upravlenie naukoi [Science management.]. URL:file:///C:/Users/77015/Desktop/607-upravlenie-naukoi.html (Accessed:15.11.2021)
2. Gylym turaly Ultytyq bayandama. [National Report on Science.]. – Nur-Sultan; Almaty, 2020. – 240 b. ISBN 9965-25-129-0 URL:https://nauka-nanrk.kz (Accessed:07.11.2021)
3. Adil Ibraev. Nauka Kazakhstana: v ozhidanii proryva [Science of Kazakhstan: waiting for a breakthrough] URL://forbes.kz/process/science/nauka_kazakhstan_v_ojidanii_proryiva (Accessed: 07.11.2021)
4. Analiz probelov v sfere nauki, tekhnologii i innovatsii (NTI) v Kazakhstane. Podgotovlen Elenoi Shevchenko. V ramkakh proekta EENK OON «Usilenie innovatsionnoi politiki dlya stran SPEKA v podderzhku Povestki dnya v oblasti ustoichivogo razvitiya na period do 2030 goda» [Analysis of gaps in the field of science, technology and innovation (NTI) in Kazakhstan. Prepared by Elena Shevchenko. Within the framework of the EEC UN project "Enhancement of innovation policy for the country SPEKA in support of Agenda of the day in the field of sustainable development for the period up to 2030"] Nur-Sultan, 2020. – 38 p.

-
5. Vernadskii V. I. Nachalo i vechnost' zhizni [The beginning and eternity of life.] – M., 1989. – P. 384.
  6. Edronova V.N., Ovcharov A.O Gosudarstvennoe upravlenie nauchnoi deyatel'nost'yu [State management of scientific activity] // Ehkonomicheskii analiz: teoriya i praktika. [Economic analysis: theory and practice]. URL:<https://www.fin-izdat.ru/journal/analiz> (Accessed: 09.11.2021)
  7. Medeu A.R. Nauka v Kazakhstane v usloviyakh global'nykh vyzovov [Science in Kazakhstan in the context of global challenges] // URL:<https://ingeo.kz/?p=6158> (Accessed: 09.11.2021)